

Integrovaná psychoterapie (Knobloch). Back to the Future

Iva Enachescu-Hroncová, Ferdinand Knobloch

Adresa pre korešpondenciu: PhDr. Iva Enachescu-Hroncová, PhD., Havlíčkova 21/803, 767 01 Kroměříž, Česká republika, E-mail: incip@volny.cz
 Prof. MUDr. Ferdinand Knobloch, CSc., F.R.C.P., 4137 West, 12th Avenue, V6R 2P5, Vancouver, B.C., Canada, E-mail: knobloch19@shaw.ca

Porušíme tradici a místo uvedení předností naší psychoterapie, integrované psychoterapie (Knobloch), uvedeme její nedostatek, který zčásti sdílí s ostatními individuálními psychoterapiemi v odhalování a odstraňování sebedoprývajícího (kontraproduktivního) chování – tedy trampot, které si pacient nevědomky způsobuje sám. Je to jeden z nejdůležitějších úkolů psychoterapie – a ten nejtěžší. Autorům integrované psychoterapie otevřely oči jejich psychoterapeutické komunity, zejména v Lobči a v Day House na University of British Columbia ve Vancouveru v Kanadě (obr. 1, 2, 3).

Obrázok 1. Lobeč, 1961 – od terapeutické k psychoterapeutické komunitě.

Jejich psychoterapeutické komunity se liší od terapeutických komunit Maxwella Jonese tím, že jsou malé a s velkými psychoterapeutickými cíli. Kdo takovou komunitu nezná, žije, jako kdysi její autoři, v ráji iluzí o tom, jak mnoho toho víme jako individuální terapeuti. V knoblochovských komunitách se spolupacienti dozvěděli za pár dnů tolik, co oni se, jako individuální terapeuti, dozvěděli za měsíce léčby, jestli vůbec.

Obrázok 2. Z Day House v Kanadě.

Příklad 1

Jan, mladý vzdělaný muž, pacient v Lobči, si stěžuje, že ztrácí jedno zaměstnání za druhým a viní z toho zlé šéfy. Ve skutečnosti jde o bludný kruh dle Schultz-Henkeho (nebo přesněji, jak Schultz-Hencke říká, jde o stoupající spirálu): 1. Jan přenáší na šéfy (generalizace) vztah s údajně zlým otcem. Očekává totéž od šéfů a provokuje. 2. I nejtolerantnější šéf reaguje na jeho provokace. 3. Jan si mylně potvrdí svou hypotézu o šéfech. V Lobči se Jan dostal do konfliktu se spolupacientem, který měl funkci pracovního koordinátora. Tvrdošijně popíral svůj podíl, a až po opakovaných konfrontacích s komunitou nahlédl.

Příklad 2

Hana je depresivní – ztratila přítele a s ním i své úspory. A není to poprvé. „Všichni muži jsou darebáci!“, říkala. Ano, všichni ti, k nimž je přitahována. I v Lobči ji to táhne k jednomu z nich. Skupina ji o tom přesvědčuje, ale po dlouhou dobu marně. Hana jednou ve zlosti odejde plačky ze skupiny. Díky trpělivosti skupiny a analýze událostí jejího předcho-

zího života, konečně pochopí. „Jsem k nim přitahována jako muška ke světlu“, říká.

Výhody psychoterapeutické komunity potvrzuje výzkum s užitím Knoblochova dotazníku sebepodrávajícího chování (selfdefeating behavior), SELFDEF – 10517 pacientů v Day House vyplnilo dotazník před a po léčbě a totéž učinily jejich signifikantní osoby. Rozdíl, před léčbou a po léčbě, je vysoce signifikantní. Naproti tomu v individuální terapii dotazníkové zlepšení nedosáhlo významnosti (signifikance) (obr. 4).

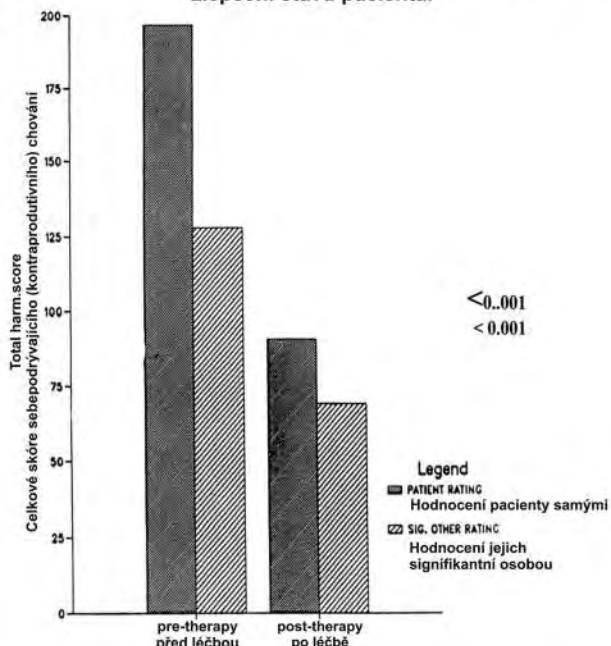
Obrázok 3. Day House v Kanadě, Reserved for Ferdo.

To vše nás, individuální terapeuty, učí skromností. Jak tedy odhalit a změnit sebepodrávající chování v individuální terapii? Známe jen jediné řešení (snad jednou pomůže virtuální realita), a to jen dílčí: Zavést do terapie další osoby. Na to se integrovaná psychoterapie (Knobloch) soustřeďuje a techniku neustále zlepšuje. Individuální psychoterapie se tak stává zvláštním druhem terapie rodinné a skupinové.

Integrovaná psychoterapie (Knobloch) vyšla z psychoanalýzy a teorií učení, později behaviorálních terapií. (Knobloch studoval jak u Anny Freudové a Melanie Kleinové, tak u Hans Eysencka, spoluzakladatele behaviorální terapie a také u O.H. Mowrera). Freud popsal sebepodrávající chování s názvem nutkání k opakování, ale vysvětlil je neuspokojivě, jako působení destruktivního pudu.

Integrovaná psychoterapie (Knobloch) vznikla v roce 1942 v Praze, kdy Knobloch přijal Schultz-Henkeho kritiku Freuda a nahradil Freudův destruktivní pud interpersonálním bludným kruhem (přesněji stoupající spirálou), jak jsme jej popsali u Jana a Hany. Tedy nikoliv Freudův systém jedné osoby, ale systém skupiny! K tomuto systémovému myšlení pomohla Knoblochovi v roce 1942 kniha Phillipa Franka

Reduction of Harmful traits
Úbytek sebepodrávajícího (kontraproduktivního) chování, zlepšení stavu pacienta.

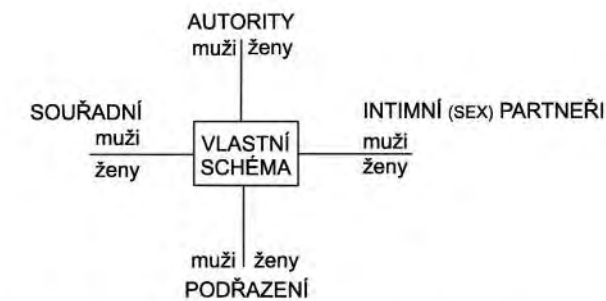
SELFDEF dotazník sebepodrávajícího (kontraproduktivního) chování, byl vyplněn 517 pacienty v terapeutické komunitě Day House, Vancouver, před a po dvouměsíčním léčení a totéž jejich signifikantními osobami. Obojí vysoce signifikantní, zlepšení, nikoli však v individuální psychoterapii stejného trvání.

Obrázok 4.

o kauzalitě a systémech (Phillip Frank vystřídal na pražské Karlově universitě Alberta Einsteina, který ho jako svého nástupce navrhl). Proces přibrání dalších osob má vodítko v teoretickém základu (k němuž přispěla též evoluční psychologie), skupinovém schématu (obr. 5).

Integrovaná psychoterapie integruje elementy psychodynamické, behaviorální, kognitivně-behaviorální, je interpersonální a systémová; používá verbálních a neverbálních technik, psychodramatu, zejména hraním rolí a původní techniky psychogymnastiky (Knobloch), rozboru snů, expozici jako je abreakce, relaxace a hypnóza a řady dalších technik.

Knobloch též napsal jednu z prvních českých studií o rodinné terapii, kterou Elderkin Bell, často označovaný jako otec rodinné psychoterapie, označil za pionýrskou (Knobloch a Šefrnová, 1954). Integrovaná psychoterapie (Knobloch) byla oceněna v USA z různých stran, například metodologem prof. Jeromem Frankem („systém integrované psychoterapie se blíží ideálnímu“) a podobně Erichem Frommem a dalšími. James O. Prochaska a John.C. Norcross uvádějí opakovaně v řadě vydání svých Psychoterapeutických systémů: „V Československu vytvářel Ferdinand Knobloch ...od

Signifikantní osoby v různých rolích během celého života:

Schéma nadřazených mužů (schéma otce): otec; učitel; nadřízený v zaměstnání; velitel v armádě; lékař; pro některé jedince jakýkoli muž v úředním postavení autority (policista, celník, atd.); v židovsko-křesťanské náboženské tradici a jiných náboženstvích Bůh nebo bohové.

Schéma nadřazených žen (schéma matky): matka; učitelka; lékařka; zdravotní sestra; nadřízená v práci; ženy v jiných funkcích, odpovídajících schématu nadřazených mužů; také náboženské postavy, jako Panna Marie, jiné svaté pro katolíky a bohyně v jiných náboženstvích.

Schéma souřadných osob (schéma bratra, schéma sestry): sourozenci; spolužáci; spolupracovníci; ostatní pacienti obojího pohlaví ve skupinové terapii; imaginární společníci v dětském věku.

Schéma podřazených osob: vlastní děti; mladší sourozenci; podřízení v práci; domácí zvířata (psi, kočky) a panenky, medvídek, loutky;

Schéma erotických partnerů: pro většinu osoby opačného pohlaví; pro menšinu osoby stejného nebo obojího pohlaví.

Obrázok 5.

roku 1950 integrovaný přístup ... Tato integrovaná psychoterapie, inspirovaná terapeutickou komunitou, předběhla mnoho současných přístupů a ukázala směr (foreshadowed) několika současným psychoterapeutickým principům“.

A doc. MUDr. Hort připomíná: „Hlavní krystalizační plochou naší poválečné psychoterapie bylo psychiatrické oddělení Fakultní polikliniky, vedené docentem Knoblochem...“ Na této konferenci velmi kladně zhodnotil integrovanou psychoterapii (Knobloch) zejména doc. PhDr. Jiří Kulka. K jeho poznámce, že v knize Integrovaná psychoterapie v akci „chybí synergie, teorie katastrof a teorie chaosu“ připomínáme, že předmětem nebyla teorie systémů, ale jen pojetí jedince jako součásti systému společenská skupina a uvedení pojmu skupinové schéma. Kniha Integrovaná psychoterapie Knoblocha a Knoblochové vyšla v New Yorku anglicky, dále pak německy, japonsky a čínsky a brzy vyjde její třetí české doplněné vydání.

Integrovaná psychoterapie byla vyučována na dvou univerzitách – v Praze a ve Vancouveru, na každé z nich po dvacet let. Kratší dobu byla vyučována na třech univerzitách v USA. V komplexním akreditovaném výcvikovém programu našeho Mezinárodního střediska pro integrovanou psychoterapii (Knobloch) a zdravý životní styl (INCIP) (viz Internet www.incip.cz). International center for Integrated Psychotherapy), graduovaly během 17 let stovky terapeutů a koterapeutů z Čech, Moravy a Slovenska. Integrovaná psychoterapie využívá teorie sociální směny (kterou se u nás podrobně zabývala Iva Enachescu-Hroncová), rozbor snů hráním rolí, stimuluje tvořivost pacientů technikami, jako jsou,

hudba (opírající se o Knoblochovu interpersonální hypotézu hudby), hry a humor. Je otevřena všem myšlenkám vedoucím k jejímu dalšímu vývoji. Končíme kapkou terapeutického optimismu ze slovenského vydání Knoblochovy popularizující knížky Neuróza a ty: „Poznali, že osud do značné míry je v nich samých a že ho môžu usmerňovať svojimi rukami.“

Literatura

Bell, J.E.: Family Therapy. In: Kaplan, H.L. - Friedmann, A.M. - Sadock, J.(Eds.): Comprehensive Textbook of Psychiatry. 3rd ed. Baltimore: Williams and Wilkins, 1980, s. 2217-2224.

Enachescu-Hroncová, I.: Altruism, Social Exchange and the Hypothesis of Metaselection. ASCAP (USA), 2002a, s. 20-21.

Enachescu-Hroncová, I.: Ferdinand a Jiřina Knoblochovi, jejich úloha ve vývoji Československé psychoterapie po II.světové válce do současnosti. Předneseno na schůzi Společnosti pro psychoterapii a rodinnou psychoterapii ČLS J.E. Purkyně v Praze. Program 23. sekce Integrované psychoterapie (Knobloch), 1996.

Enachescu-Hroncová, I.: Mental Life as a Group Process. ASCAP (USA), 2002b, s. 20-21.

Enachescu-Hroncová, I.: Teorie sociální směny a její užití v poradenství. FSS MU v Brně, 2005.

Freud, S.: Group Psychotherapy and Analysis of The Ego. SE,18, 1921, s. 67-165.

Hort, V.: Doc. MUDr. Ferdinand Knobloch, prim. MUDr. Zdeněk Mrázek - dvě zastavení v naší psychoterapeutické minulosti. Česká a slovenská psychiatrie, 93, 1997, č. 1, s. 49-50.

Knobloch, F.: A Heuristic Path to Psychotherapy Integration One Early European Development. Journal of Psychotherapy Integration, 13, 2003, č. 2, s. 107-129.

Knobloch, F.: Altruism and the hypothesis of meta-selection in Human Evolution. Journal American Academy of Psychoanalysis, 29, 2001a, s. 301-316.

Knobloch, F.: Integrovaná psychoterapie a pražská filosofie vědy. Psychiatrie, 5, 2001b, č. 4, s. 232-238.

Knobloch, F.: Musical experience as interpersonal process: Revisited. Musica significans. Proceedings of the International Congress on Musical Signification. Edinburgh, 1992. Contemporary Music Review, 17, 1998, č. 2, s.59-72.

Knobloch, F.: Neuróza a ty. Bratislava: Osveta, 1962.

Knobloch, F. - Eibl-Eibesfeldt, E. - Freeman, R.: Abreaction in psychotherapy: an ethological Hypothesis. Presented at the Annual Meeting of a Canadian Psychiatric Association, Toronto, 1980.

- Knobloch, F. - Enachescu-Hroncová, I.:** Osobnost a malá společenská skupina. Referát na konferenci Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech. K životnímu jubileu prof. PhDr. V. Smékala, CSc. Brno, 2005a.
- Knobloch, F. - Junová, H. - Petrusová, M. - Šapošnicková, O.:** Psychogymnastika jako metoda diagnostiky osobnosti a posuzování mezilidských vztahů. Československá psychologie, 8, 1964, s. 113-120.
- Knobloch, F. - Knobloch, J.:** From Family Therapy to Integrated Psychotherapy. Proceedings of the 5th World Congress of Psychiatry. Mexico 1971. Excerpta Medica, International Congress Series, 1971, č. 274.
- Knobloch, F. - Knobloch, J.:** Integrated psychotherapy. New York : Jason Aronson, 1979a. (Translations : German - Stuttgart: Enke, F.,1983. Japanese - Tokyo: Seiwa Shoten, 1984. Chinese - Beijing, 1996. Czech - Praha. Avicenum Grada, 1993.)
- Knobloch, F. - Knobloch, J.:** Therapeutic community and social exchange theory. Proceedings of the 7th International Congress of Group Psychotherapy. Copenhagen. In: Pines, M. -Rafaelsen, L.(Eds.): The Individual and the Group. New York: Plenum Press, 1982.
- Knobloch, F. - Knoblochová, J.:** Integrovaná psychoterapie v akci. Praha. Grada Publishing, 1999, II. vydání.
- Knobloch, F. - Poštolka, M. - Srnec, J.:** Musical experience as interpersonal process. Psychiatry . Journal for the study of Interpersonal processes, 27, 1964, č. 4, s. 259-265.
- Knobloch, F. - Šefrnová, M.:** Příspěvek k technice rodinné psychoterapie. (A Contribution to the Technique of Family Psychotherapy). Neurologie a psychiatrie československá, 17, 1954, s. 217-224. (Translated by the Translation section, Library Service, National Institute of Mental Health, Bethesda, Maryland, No. 2-3-6200).
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR:** F. a J. Knoblochovi. Text pro udělení Ceny Gratias Agit. Psychoterapie, 2003.
- Prochaska, J.O. - Norcross, J.C.:** Systems of Psychotherapy. USA: Brooks/Cole, 1999. www.incip.cz

Do redakcie došlo 20.12.2009.